

System kanclerski

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Schemat](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Andrzej Grzegorzówka, *W systemie kanclerskim łatwiej jest dokonywać ważnych reform*, 10.06.2010 r., dostępny w internecie: polskatimes.pl [dostęp 6.01.2020 r.].
- Źródło: *Konstytucja Niemiec*, 2008 r., dostępny w internecie: libr.sejm.gov.pl [dostęp 6.01.2020 r.].

- Źródło: *Czy Angela Merkel pobije rekord?*, 22.12.2019 r., dostępny w internecie: dw.pl [dostęp 6.01.2020 r.].

System kanclerski

Gmach Reichstagu w Berlinie
Źródło: Pixabay, domena publiczna.

W zjednoczonej Republice Federalnej Niemiec obowiązuje uchwalona w 1949 roku konstytucja. System polityczny Niemiec opiera się na charakterystycznym układzie stosunków pomiędzy kanclerzem i rządem a parlamentem. Kanclerz zajmuje kluczową pozycję w systemie politycznym tego kraju, a konstytucja powierza mu ustalenie wytycznych polityki rządu i czyni go odpowiedzialnym w tym zakresie przed parlamentem. Dlatego system polityczny RFN określamy mianem kanclerskiego.

Twoje cele

- Scharakteryzujesz kanclerski system polityczny.
- Wyjaśnisz, jak działa system kanclerski na przykładzie Republiki Federalnej Niemiec.
- Ocenisz wady i zalety tego systemu.
- Wskażesz elementy systemu kanclerskiego w systemie politycznym Rzeczypospolitej Polskiej.

Przeczytaj

System kanclerski

Jedną z odmian systemu parlamentarno-gabinetowego jest [system kanclerski](#), w którym funkcję szefa rządu pełni [kanclerz](#), mający bardzo silną pozycję w państwie. W myśl postanowień konstytucji Niemiec kanclerz federalny wraz ministrami federalnymi tworzy rząd federalny, którego ministrowie są mianowani i odwoływani przez prezydenta na wniosek kanclerza. Kanclerz federalny ustala wytyczne polityki i jest za nie odpowiedzialny. W ramach tych wytycznych każdy minister federalny kieruje samodzielnie i na własną odpowiedzialność swoim resortem. W przypadku różnicy zdań między ministrami decyzje podejmuje rząd federalny. Kanclerz federalny kieruje pracami rządu federalnego zgodnie z regulaminem uchwalonym przez rząd federalny i zatwierdzonym przez prezydenta federalnego. By zdymisjonować kanclerza, musi dojść do procedury [konstruktywnego wotum nieufności](#), która polega na tym, że parlament, dążąc do jego odwołania, musi wskazać kandydata na to miejsce wraz ze składem nowego rządu. Zapobiega to ewentualnemu kryzysowi rządowemu. Tego rodzaju system wykształcił się w Republice Federalnej Niemiec i w Austrii.

System kanclerski w Republice Federalnej Niemiec

Artykuł 62. konstytucji Niemiec stwierdza, że rząd związkowy składa się z kanclerza związkowego i ministrów związkowych. Kanclerz ma szczególną pozycję jako szef rządu, jest to nawiązanie do niemieckiej tradycji i pierwszego kanclerza Ottona von Bismarcka. Stąd też nazwa „system kanclerski”. Cechą charakterystyczną tego systemu jest specyficzna organizacja wewnętrzna gabinetu, w której kanclerz jest traktowany jako organ państwa

odpowiedzialny za cały podległy mu aparat władzy.

Kanclerz RFN Angela Merkel. Zastanów się, jaka jest pozycja kanclerza w stosunkach międzynarodowych.

Źródło: Raimond Spekking, licencja: CC BY-SA 4.0.

Szczególna pozycja kanclerza Republiki

Federalnej Niemiec znajduje wyraz w sposobie jego powoływania, w odpowiedzialności przed parlamentem oraz jego roli w systemie politycznym.

Kanclerza wybiera [Bundestag](#) bezwzględną większością głosów na wniosek prezydenta. Gdyby zaproponowany przez prezydenta kandydat nie uzyskał w Bundestagu wymaganej większości, to prawo wyboru szefa rządu przechodzi w ręce Bundestagu, który wybiera kanclerza bezwzględną większością głosów. Wybrany przez parlament kanclerz jest mianowany przez prezydenta. Odwołanie kanclerza następuje w drodze udzielenia konstruktywnego wotum nieufności kanclerzowi przez Bundestag.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Kompetencje kanclerza RFN

Kompetencje kanclerza Niemiec określa konstytucja. Według niej kanclerz:

- określa skład rządu, decyduje o liczbie ministrów i zakresie ich odpowiedzialności;
- może zdymisjonować ministra przez złożenie takiego wniosku do prezydenta;
- kieruje pracami rządu i przewodniczy jego posiedzeniom;
- reprezentuje rząd na zewnątrz w stosunkach z innymi organami państwa oraz w kontaktach międzynarodowych;
- określa wytyczne polityki rządu i jest za nią odpowiedzialny;
- ma do dyspozycji aparat urzędniczy – urząd kanclerski.

W RFN klasyczny typ odpowiedzialności parlamentarnej jest przewidywany tylko dla kanclerza, konstytucja niemiecka w art. 67 przewiduje bowiem instytucję konstruktywnego wotum nieufności. Polega ona na tym, że parlament może wyrazić kanclerzowi wotum nieufności tylko wtedy, gdy jednocześnie dokona wyboru jego

następcy bezwzględną większością głosów. Ma to zapobiec kryzysowi rządowemu towarzyszącemu sytuacji odwołania kanclerza i problemom związanym z wyborem nowego. Przy wykorzystaniu konstruktywnego wotum nieufności zachowana jest ciągłość władzy, a tak wybrany kanclerz dysponuje poparciem kwalifikowanej większości w Bundestagu. Do wyboru kanclerza w wyniku konstruktywnego wotum nieufności doszło tylko raz – w 1982 roku, kiedy kanclerzem został wybrany Helmut Kohl. Głosowało na niego 256 deputowanych, przeciwko było 235, czterech wstrzymało się od głosu.

Konstytucja Niemiec przewiduje też sytuację utraty przez kanclerza zaufania parlamentu przy braku możliwości zastąpienia go nowym szefem rządu. Kanclerz może wtedy wykorzystać instytucję wotum zaufania. Wniosek musi być przyjęty bezwzględną większością głosów. W przypadku odrzucenia wniosku może dojść do wyboru nowego kanclerza. Jednak gdyby Bundestag odrzucił wniosek o wotum zaufania, ale nie był w stanie wybrać kanclerza bezwzględną większością głosów, konstytucja Niemiec przewiduje wtedy dwie możliwości:

- prezydent na wniosek kanclerza może rozwiązać parlament i ogłosić wybory parlamentarne;
- prezydent może udzielić kanclerzowi poparcia mniejszości parlamentarnej – może on jednak w każdej chwili zostać obalony przez uchwalenie konstruktywnego wotum nieufności.

Stan wyższej konieczności ustawodawczej

By chronić prace rządu kierowanego przez kanclerza mniejszości, konstytucja ustanowiła stan wyższej konieczności ustawodawczej, który zostaje ogłoszony przez prezydenta związku na wniosek kanclerza za zgodą [Bundesratu](#). W tym czasie każdy rządowy projekt ustawy odrzucony przez Bundestag może być po uzyskaniu zgody Bundesratu ogłoszony jako obowiązujące prawo. Nie dotyczy to jedynie zmiany, uchwalenia bądź zawieszenia konstytucji Niemiec. Stan taki nie może trwać dłużej niż sześć miesięcy i może być ogłoszony tylko raz podczas urzędowania tego samego kanclerza. Do tej pory z tej możliwości w RFN jeszcze nie korzystano.

Zalety i wady systemu kanclerskiego

Zalety	<ul style="list-style-type: none">- Kanclerz ma prawo do samodzielnego odwołania i powołania członków gabinetu.- Kanclerz wyznacza kierunki polityki rządu.- Kanclerz może być odwołany przez parlament (Bundestag), ale tylko w drodze konstruktywnego wotum nieufności.
Wady	<ul style="list-style-type: none">- Parlament jest pozbawiony prawa bezpośredniej ingerencji w prace rządu.

Rozwiązania Konstytucji RP nawiązujące do kanclerskiego systemu rządów

Silna pozycja Prezesa Rady Ministrów w ramach rządu i w całym systemie ustrojowym RP.

Wprowadzenie instytucji konstruktywnego wotum nieufności jako jedynej procedury, w której z inicjatywy sejmu może dojść do dymisji Rady Ministrów. Bardzo utrudnia to odwołanie rządu i jest gwarantem jego stabilności.

Ograniczenie możliwości skracania kadencji sejmu (i senatu) przez prezydenta, który ma prawo uczynić to tylko w dwóch przypadkach: – obligatoryjnie – gdy po dymisji dotychczasowej Rady Ministrów, w żadnym z trzech możliwych wariantów jej powoływania nie zostanie wyłoniony nowy rząd (art. 155 ust. 2); – fakultatywnie – jeżeli w ciągu czterech miesięcy od dnia przedłożenia sejmowi projektu ustawy budżetowej nie zostanie ona przedstawiona prezydentowi do podpisu (art. 225).

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Wszystkie te unormowania prawne wywodzące się z systemu kanclerskiego nie zostały przepisane czy skopiowane, lecz dostosowane do rzeczywistości i tradycji ustrojowej Rzeczypospolitej Polskiej.

Słownik

Bundestag

(niem. – Niemiecki Sejm Federalny); izba niższa niemieckiego parlamentu, wybierana na czteroletnią kadencję

Bundesrat

(niem. – Rada Federalna); izba wyższa niemieckiego parlamentu; składa się z przedstawicieli rządów krajowych; ich liczbę konstytucja uzależnia od liczby głosów należących do danego landu, te zaś zależą od liczby jego ludności; minimalnie kraj związkowy może mieć trzy głosy

Kanclerz Republiki Federalnej Niemiec

szef rządu federalnego w Niemczech; kanclerz federalny w RFN to odpowiednik premiera

konstruktywne wotum nieufności

rodzaj wotum nieufności w którym głowa państwa przyjmuje dymisję rządu pod warunkiem, że część parlamentu która wystąpiła z wnioskiem jednocześnie zgłosiła i uzyskała poparcie większości parlamentu dla kandydata na nowego premiera; zabezpiecza przed pochopnym odwołaniem rządu i destabilizacją systemu politycznego

system kanclerski

model organizacyjny władzy wykonawczej stanowiący odmianę systemu parlamentarno-gabinetowego; w tym systemie kanclerz, a nie głowa państwa, ma szersze kompetencje w zakresie władzy wykonawczej

Schemat

Polecenie 1

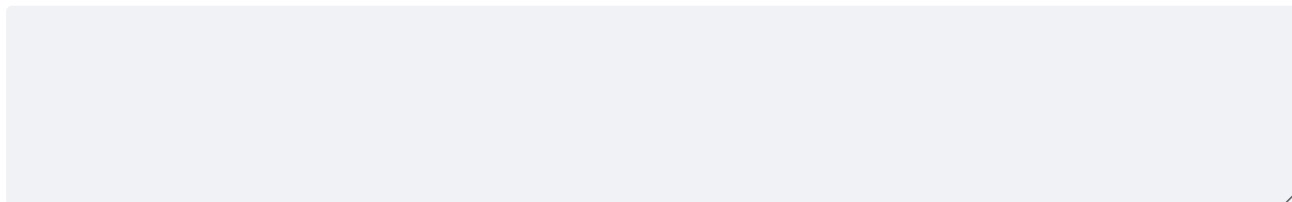
Zapoznaj się ze schematem interaktywnym i wykonaj ćwiczenia.

Schemat systemu politycznego Republiki Federalnej Niemiec

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

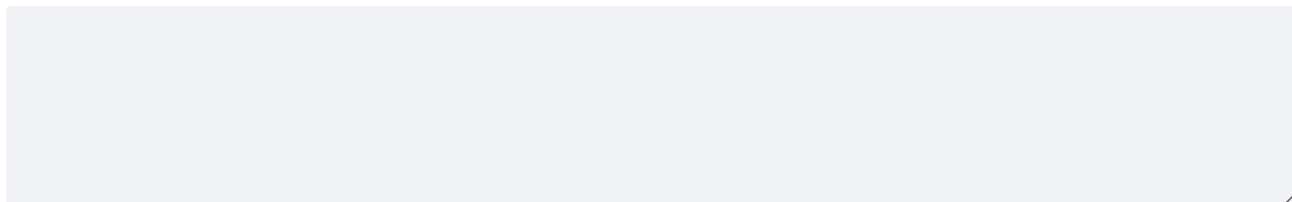
Ćwiczenie 1

Zastanów się, czy system kanclerski występuje tylko w RFN.

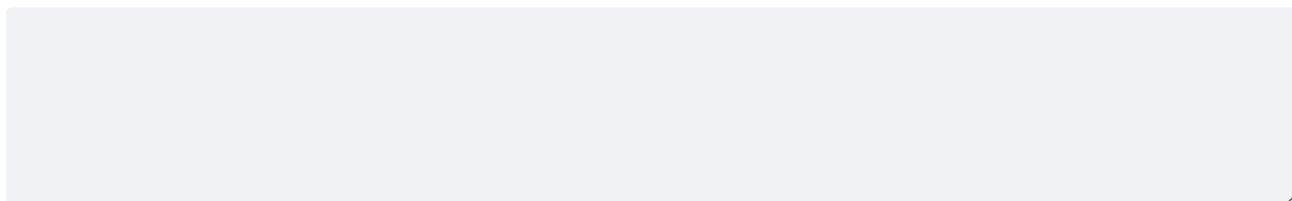
Ćwiczenie 2

Wskaż uprawnienia Zgromadzenia Federalnego w RFN.

Ćwiczenie 3

Omów uprawnienia prezydenta federalnego.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Dokończ zdanie.

W Republice Federalnej Niemiec występuje system

Zaznacz odpowiedź najbliższą twojej.

- prezydencki.
- kanclerski.
- komitetowy.
- semiprezydencki.

Ćwiczenie 2

Ćwiczenie 3

Zapoznaj się z ilustracją i wykonaj polecenie.

Źródło: Raimond Spekking, licencja: CC BY-SA 4.0.

Rozpoznaj osobę na ilustracji. Podaj, jak się nazywa i jaką pełni funkcję.

Ćwiczenie 4

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj ćwiczenie.

” *Konstytucja Niemiec*

Artykuł 66

Kanclerzowi Federalnemu i ministrom federalnym nie wolno piastować odpłatnie żadnego innego urzędu, prowadzić działalności gospodarczej, ani wykonywać innego zawodu, ani też być członkiem zarządu, a bez zgody Bundestagu również członkiem rady nadzorczej przedsiębiorstwa nastawionego na zysk.

Źródło: *Konstytucja Niemiec*, 2008 r., dostępny w internecie: libr.sejm.gov.pl [dostęp 6.01.2020 r.].

Wyjaśnij, jak w polskim systemie politycznym nazywa się zasada opisana we fragmencie Konstytucji RFN.

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj polecenie.

” ***Czy Angela Merkel pobije rekord?*** ”

W przedświąteczną niedzielę (22.12.2019) Angela Merkel (CDU) w długości sprawowania urzędu kanclerskiego zrównała się z Konradem Adenauerem. 65-letnia szefowa państwa stoi na jego czele już 5143 dni. Dokładnie tyle samo na stanowisku utrzymał się pierwszy powojenny kanclerz RFN – od 15 września 1949 do 15 października 1963 roku. Angela Merkel z kolei objęła urząd 22 listopada 2005 roku. Rekordzistą jednak jest Helmut Kohl (CDU). „Kanclerz jedności Niemiec” rządził dokładnie 5869 dni, od 1 października 1982 do 26 października 1998. Helmut Kohl raczej nie zostanie jednak zdetronizowany. By mu dorównać, Angela Merkel musiałaby bowiem pozostać na stanowisku jeszcze 726 dni, czyli do 17 grudnia 2021. Wydaje się to mało prawdopodobne. Pani kanclerz bowiem jasno zapowiedziała jesienią ubiegłego roku, że obecna czwarta kadencja jest jej ostatnią. Zapewniła, że podczas wyborów w roku 2021 nie wystąpi w roli kandydatki na szefową państwa. Nie zamierza też już nigdy startować w wyścigu do Bundestagu.

Źródło: *Czy Angela Merkel pobije rekord?*, 22.12.2019 r., dostępny w internecie: dw.pl [dostęp 6.01.2020 r.].

Wyjaśnij, co pozwala kanclerzowi Niemiec na tak długie pełnienie funkcji.

Zapoznaj się z tekstem źródłowym i wykonaj polecenie.

” *Konstytucja Niemiec*

Rząd Federalny

Artykuł 62

Rząd Federalny składa się z Kanclerza Federalnego oraz ministrów federalnych.

Artykuł 63

- (1) Kanclerza Federalnego wybiera na wniosek Prezydenta Federalnego Bundestag bez przeprowadzania debaty.
- (2) Wybrany zostaje ten, kto uzyska głosy większości członków Bundestagu. Wybrany zostaje mianowany przez Prezydenta Federalnego.
- (3) Jeżeli zaproponowany kandydat nie zostanie wybrany, Bundestag może w ciągu czternastu dni od głosowania wybrać Kanclerza Federalnego głosami więcej niż połowy swoich członków.
- (4) Jeżeli wybór nie nastąpi w tym terminie, wówczas niezwłocznie przeprowadzane jest nowe głosowanie, w którym wybrany zostaje ten kandydat, który otrzyma najwięcej głosów. Jeżeli wybrany uzyska głosy większości członków Bundestagu, Prezydent Federalny jest zobowiązany mianować go w ciągu siedmiu dni od dokonania wyboru. Jeżeli wybrany tej większości nie uzyska, Prezydent Federalny

zobowiązany jest w ciągu siedmiu dni albo mianować go, albo rozwiązać Bundestag.

Źródło: *Konstytucja Niemiec*, 2008 r., dostępny w internecie: libr.sejm.gov.pl [dostęp 6.01.2020 r.].

Rozstrzygnij, czy niewybranie kanclerza federalnego może doprowadzić do ponownych wyborów parlamentarnych.

Ćwiczenie 7

Zapoznaj się z tekstem źródłowym i wykonaj polecenie.

” *Konstytucja Niemiec*

Rząd Federalny

Artykuł 67

(1) Bundestag może wyrazić Kanclerzowi Federalnemu wotum nieufności tylko w ten sposób, że głosami większości swoich członków dokona wyboru jego następcy i zwróci się do Prezydenta Federalnego z wnioskiem o odwołanie Kanclerza Federalnego. Prezydent Federalny musi przychylić się do wniosku i mianować wybranego.

(2) Między przedstawieniem wniosku a głosowaniem musi upłynąć czterdzieści osiem godzin.

Źródło: *Konstytucja Niemiec*, 2008 r., dostępny w internecie: libr.sejm.gov.pl [dostęp 6.01.2020 r.].

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj polecenie.

” Andrzej Grzegorzówka

W systemie kanclerskim łatwiej jest dokonywać ważnych reform

Politolog Konstanty Wojtaszczyk w rozmowie z Andrzejem Grzegorzówką

(...)

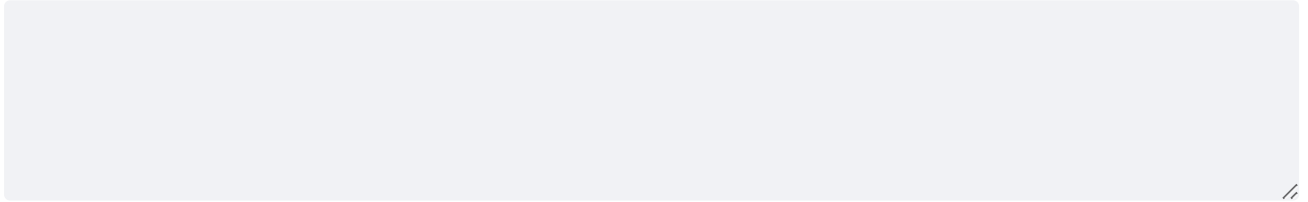
Jaki model rządów sprawdziłby się w Polsce najlepiej? Model niemiecki z bardzo silną pozycją kanclerza czy francuski, nazywany semiprezydenckim, gdzie prezydent ma szeroką władzę, a jeszcze do 2000 r. był wybierany na rekordowo długą, siedmioletnią kadencję?

W mojej ocenie albo powinno zostać tak, jak jest dotychczas, albo – czego jestem zwolennikiem – należy wprowadzić system kanclerski, czyli z silną, konstytucyjną pozycją premiera i ograniczoną władzą prezydenta. Nasz dotychczasowy model parlamentarno-gabinetowy przewiduje zbyt słabą pozycję rządu i jego szefa. Pozycja w nim Rady Ministrów jest za słaba, aby można było dokonywać ważnych reform. W systemie kanclerskim byłoby to łatwiejsze. Jednocześnie pamiętajmy o kontekście społecznym. Niemożliwe jest skopiowanie jakiegoś ustroju i przeniesienie go na polski grunt. Sprawne działanie jakiegoś systemu jest uzależnione od podłoża społecznego, kulturowego i przede wszystkim historycznego. Dlatego należałoby przyjąć ideę systemu kanclerskiego, ale przedyskutować sposób jego wprowadzenia. Jednak bezwzględnie w Polsce widziałbym silniejszą

pozycję premiera niż prezydenta. Z powyższego wynika, rzecz jasna, że nie jestem zwolennikiem systemu prezydencko-parlamentarnego.

Źródło: Andrzej Grzegorzówka, *W systemie kanclerskim łatwiej jest dokonywać ważnych reform*, 10.06.2010 r., dostępny w internecie: polskatimes.pl [dostęp 6.01.2020 r.].

Wskaż, jaka jest opinia prof. Konstantego Wojtaszczyka na temat przyszłości polskiego systemu politycznego.

Dla nauczyciela

Autor: Jarosław Dyrda

Przedmiot: wiedza o społeczeństwie

Temat: System kanclerski

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

VIII. Modele sprawowania władzy.

Uczeń:

4) charakteryzuje systemy polityczne oparte na współpracy legislatywy i egzekutywy – parlamentarno-gabinetowy (na przykładzie Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej) i kanclerski (na przykładzie Republiki Federalnej Niemiec); wykazuje, że elementy tych systemów obowiązują w Rzeczypospolitej Polskiej.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- charakteryzuje kanclerski system polityczny;
- wyjaśnia, jak działa system kanclerski na przykładzie Republiki Federalnej Niemiec;
- ocenia wady i zalety tego systemu;
- wskazuje elementy systemu kanclerskiego w systemie politycznym Rzeczypospolitej Polskiej.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm.

Metody i techniki nauczania:

- burza mózgów;
- praca ze schematem interaktywnym;
- metoda wykładu.

Formy zajęć:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami i dostępem do internetu, słuchawki;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg zajęć:

Faza wstępna

1. Wprowadzenie do tematu lekcji oraz wskazanie jej celów.
2. Zapoznanie uczniów ze schematem interaktywnym opisującym system polityczny Republiki Federalnej Niemiec. Przygotowanie przez uczniów mapy myśli charakteryzującej takie rozwiązanie w systemie politycznym państwa.

Faza realizacyjna

1. System kanclerski – charakterystyka rozwiązania systemowego w sposobie sprawowania władzy. Wskazanie jego podstawowych założeń ustrojowych.
2. Analiza przez zespół klasowy schematu interaktywnego przedstawiającego system polityczny Republiki Federalnej Niemiec. Wykonanie ćwiczeń do multimedium. Uczniowie przedstawiają swoje mapy myśli, wskazując na newralgiczne elementy systemu politycznego Niemiec.
3. Rola kanclerza w Republice Federalnej Niemiec, omówienie jego kompetencji i szczególnej pozycji jako szefa rządu oraz wskazanie przesłanek do wygaśnięcia jego funkcji.
4. Burza mózgów – istota konstruktywnego wotum nieufności jako sposobu na zmianę kanclerza. Próba uzasadnienia, czy jest to skuteczne rozwiązanie na wypadek kryzysu politycznego.

5. Omówienie roli ustawodawczego stanu wyjątkowego w przypadku funkcjonowania rządu kierowanego przez kanclerza mniejszości.

6. Przedstawienie elementów systemu kanclerskiego w systemie politycznym Rzeczypospolitej Polskiej.

Faza podsumowująca

1. Podsumowanie tematu lekcji przez wskazanie zalet i wad systemu kanclerskiego – wykonanie notatki z lekcji.

2. Wykonanie ćwiczeń 1–4 z modułu „Sprawdź się”.

Praca domowa:

Wykonanie pozostałych ćwiczeń z modułu „Sprawdź się”.

Materiały pomocnicze:

Czy Angela Merkel pobije rekord?, dw.pl.

Konstytucja Niemiec, tłum. Bogusław Banaszak, Agnieszka Malicka, libr.sejm.gov.

Konstanty Wojtaszczyk, *W systemie kanclerskim łatwiej jest dokonywać ważnych reform*, polskatimes.pl.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

Schemat interaktywny może zostać wykorzystany do lekcji powtórzeniowej o systemach politycznych lub jako materiał pomocniczy przy realizacji projektu poświęconego Republice Federalnej Niemiec.